

Bunschoter ganzenvangers doen mee aan internationaal project

Wim Smeets

Het ziet ernaar uit dat deze afgelopen winter 1998-1999 de laatste ganzen zijn gevangen in de ganzenhutten rondom Bunschoten en in de provincies Friesland, Noord-Brabant en Zeeland. Door invoering van de nieuwe Jachtwet kwam een einde aan het eeuwenlange ganzenvangen/flappen tussen 1 december en 1 februari. Men onderneemt nog pogingen om vergunning te krijgen om te kunnen vangen ten behoeve van het ringonderzoek. Het zo maar vangen voor eigen plezier zal zeker niet meer worden toegestaan. Er werd in Nederland nog vanuit dertien ganzenhutten gevangen, te weten vier in Friesland, vier in Zeeland/Noord-Brabant en vijf in de directe omgeving van Bunschoten (deze laatste vijf bemand door Bunschoter ganzenflappers). Twee respectievelijk drie van de vijf laatstgenoemde hutten werkten in 1997/1998 en 1998/1999 mee aan ringonderzoek

De kunststofring met nummer B 64 werd op 17 januari 1999 aangebracht op Eemdijk (gemeente Bunschoten, Utrecht) bij de hut van Evert Hoolwerf, de halsband werd op 30 januari 1999 afgelezen in Waterland (Noord-Holland).
Foto: Wim Smeets.

Halsringen voor Kolganzen

Enkele ganzenvangers in de polders tussen Bunschoten en Eemnes (Bikkerspolder en Noordpolder te Veld) werken mee aan een internationaal ringonderzoek dat wordt geleid door prof. dr. H.-H. Bergmann vanuit de Universität Osnabrück in Duitsland en waarmee werd begonnen in het najaar van 1998.

Aan dit project doen mee de vangers aan de Eemdijk (Evert Hoolwerf), de Vinkenweg (Melis Hooyer) en in de Eemnesserpolder, net aan de overkant van de pont in Eemdijk (Cees Beekhuis). De Bunschoter vangers in de Polder Arkemheen konden niet meedoen daar er geen ringvergunning voor deze hutten beschikbaar was en ze dus de gevangen ganzen na het vangen ongeringd weer los moesten laten.

In het kader van dit project worden Kolganzen (*Anser albifrons*) voorzien van kunststof halsringen (zwart PVC met een wit opschrift) die van veraf zijn af te lezen. Dit gebeurt door Nederlandse en Duitse onderzoekers. De Duitsers komen telkens speciaal hiervoor naar de ganzenvangers in de omgeving van Bunschoten toe om de ganzen van halsringen te voorzien. In Duitsland worden geen ganzen gevangen door ganzenflappers daar de nodige expertise er ontbreekt. Men heeft het daar geprobeerd met 'kanonnetten' maar dit bleek daar niet zo geschikt te zijn voor het ganzen vangen. In Nederland is deze methode, zij het op kleine schaal, in het verleden wel succesvol toegepast. Daarnaast heeft men in de omgeving van Bunschoten

enorm veel ervaring doordat men al generaties lang van vader op zoon elke winter ganzen vangt in de periode van 1 december tot 1 februari. De eerste Kolganzen (vijf stuks) werden in het kader van dit project op 21 december 1998 geringd in Eemdijk. Op 26 januari 1999 werden de laatste dertien Kolganzen geringd, hiermee kwam het totaal op 254 stuks. De eerste terugmelding kwam op 9 januari 1999 van H. Kruckenberg uit de omgeving van Dokkum, Friesland.

Het ringen van ganzen geschiedde aanvankelijk voor den broede, later uitsluitend als een vorm van sport en als ondersteuning van het ringonderzoek. De methode van de halsringen is tot nu toe zeer succesrijk bij het onderzoek aan Kleine Zwanen (*Cygnus bewickii*) waarvan de ringen tot zeer ver zijn af te lezen door middel van verrekijker of telescoop. De inscriptie van de tot nu toe bij ganzen gebruikte aluminium potringen is vrijwel uitsluitend afleesbaar als de ganzen terug worden gevangen of als ze dood worden aangekomen, dus in de hand kunnen worden afgelezen.

Het grote voordeel van halsringen is dat men vanaf grote afstand de ganzen-(gezinnen) kan volgen, er kan worden gezien hoeveel jongen een bepaald koppel de afgelopen zomer heeft grootgebracht, hoe lang de verblijftijd is in een bepaald gebied en hoe lang ze in een gezin bij elkaar blijven.

Doordat de halsringen erg ruim zijn, ondervinden de Kolganzen nauwelijks hinder van deze ringen. Ook bij het slikken vormen deze halsringen geen beletsel doordat ze zo ruim zijn.

Er zijn nu al Kolganzen afgelezen in de Dollard, het Lauwersmeer, in Waterland, in Niederrhein-Westfalen, in Belgisch Vlaanderen en in de polders in de buurt van Bunschoten. Tijdens de ganzenexcursie op 31 januari 1999 van Vogelwerkgroep IVN Nijkerk (Instituut voor Natuurbeschermingseducatie) werden de nummers C-33 en de D-18 (in Friesland geringd) bij Hindeloope gezeen. Binnen enkele weken hebben de ganzen zich zo sterk verspreid.

Tot nu toe zijn enkele honderden meldingen binnengekomen van afgelezen halsringen. De meeste daarvan zijn afkomstig uit Nederland. De provincie Utrecht voerde de lijst aan. Het ging hier om meldingen uit gebieden in de omgeving van de ringplaats. Verder werden de Kolganzen afgelezen in Friesland, Noord-Holland (Water-

Bij alle vogels wordt een uitstrijkje gemaakt van cloaca. Kolganzen, Eemdijk 17 januari 1999. Foto: Wim Smeets.

land), Overijssel, Gelderland en Zeeland. Deze aflezingen tonen aan dat de Kolganzen binnen het overwinteringsgebied meer dan één terrein gebruiken. Uit het buitenland kwamen gegevens binnen uit België (Vlaanderen), Duitsland (Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen, Brandenburg, Sachsen-Anhalt), Litouwen, Finland en Rusland! De meldingen uit Rusland betroffen enkele geschoten maar ook één afgelezen exemplaar.

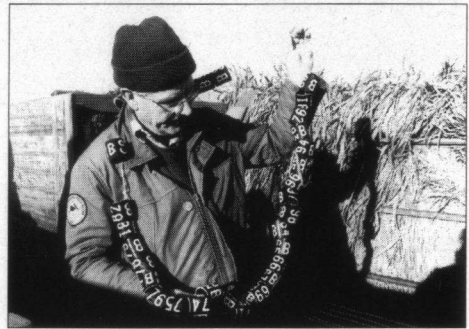
Pootringen voor ganzen

Tegelijkertijd worden bij de gevangen ganzen pootringen aangebracht door onderzoekers van het IBN-DLO in Wageningen (het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, deel uitmakend van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, thans Alterra [Research Instituut voor de Groene Ruimte] genaamd) voor het reguliere onderzoek aan ganzen. Hierdoor verkrijgt men gegevens over het trekgedrag, pleisterplaatsen en de trekroutes van de ganzen, over hun leeftijd, doodsoorzaken (bij overlijden of doodschieten), foerageergebieden en broedgebieden. In de afgelopen vangperiode van 1 december 1998 tot 1 februari 1999 werden 276 Kolganzen, 26 Brandganzen (*Branta leucopsis*), 2 Kleine Rietganzen (*Anser brachyrhynchus*) en 86 Rietganzen (*Anser fabalis*) van pootringen voorzien door Dick Jonkers van het IBN, die ook deelneemt in het halsringonderzoek. De terugmeldingen van pootringen die vorige jaren zijn aangebracht kwamen bijna allemaal vanuit Rusland. Het betreft hier meestal geschoten ganzen, die daar worden gebruikt voor de consumptie.

Influenzavirusonderzoek

Als derde onderdeel van het ganzenvangen worden bij alle soorten gevangen ganzen uitstrijkjes gemaakt van de cloaca's (een verwijding aan het uiteinde van het darmkanaal waarin de endeldarm, de urineleiders en de eierleider uitkomen). Dit gebeurt door Dick Jonkers van het IBN in het kader van een influenzavirusonderzoek van het Nationaal Influenza Virus Centrum van de Eras-

musuniversiteit Rotterdam. Normaliter kan de universiteit niet beschikken over gegevens ontleend aan ganzen in de vrije natuur, maar door uitstrijkjes te maken van de cloaca's van ganzen die worden gevangen, is dit nu wel mogelijk. Een unieke kans en een enorme uitbreiding van de gegevens die deze universiteit daarmee verkrijgt voor haar onderzoek. Dit onderzoek staat onder de leiding van de Rotterdamse viroloog professor dr. A.D.M.E. Osterhaus. Deze heeft zelf 'ganzenstront geschept' bij zijn influenza-onderzoek in de laatste week van december 1998 in het Dollard-gebied in Groningen. Daar zag hij de mogelijkheid die de enorme aantallen overwinterende ganzen bieden, hetgeen hem op het idee bracht om ook onderzoek te gaan plegen aan gevangen, levende ganzen. Ook andere vogelsoorten worden betrokken in dit onderzoek. In de tot nu toe gemaakte uitstrijkjes is geen influenza-virus aangetroffen.

Dick Jonkers laat bij de ganzenhut de voorraad zwarte kunstatof halsringen zien die samen met een metalen pootring van de Nederlandse Ringcentrale worden omgelegd. Foto: Wim Smeets.

Bezoek Duitse tv-ploeg

Waarschijnlijk vanwege het einde van het 'ganzenflaptijdperk' was een journaliste van het dagblad De Telegraaf, Kirsten Coenradie, vrijdag 29 januari 1999 aanwezig om een verslag te maken van het ganzenvangen aan de Eemdijk en de dag daarop samen met fotograaf Theo Terwiel. Vrijdag 29 en zaterdag 30 januari 1999 maakte een tv-ploeg uit Duitsland op de valreep opnamen in verband met het halsringenproject. Dat was tevens de laatste mogelijkheid om het ganzenflappen deze winter te zien en misschien wel voor altijd! De Nederlandse Vereniging van Ganzenvangers (NVG) heeft een noodkreet aan Tweede-Kamerleden en het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij gestuurd. De veertig leden tellende club is bang dat met de komst van de nieuwe Flora- en faunawet het oeroude en typisch Nederlandse beroep van 'ganzenflapper' voorgoed verloren zal zijn. De tijd zal het leren.

Dank aan Dick Jonkers voor zijn aanvullende informatie en medewerking.

■ Wim Smeets, Bachlaan 111, 3752 HG, Bunschoten, (033) 298 31 47.

BRONNEN:

Steenhorst, René: Griegans geeft virus vieugels. Dagblad De Telegraaf van 30 december 1998, bladzijde T5.

Siebellink, Bart: Traditie van het ganzenflappen loopt vandaag ten einde. De Gooi- en Eemlander van 30 januari 1999, bladzijde 15.

Coenradie, Kirsten: Ganzenflappers, uitstervend ras. Dagblad De Telegraaf van 30 januari 1999, bladzijde T23.

BELANGRIJKE ADRESSEN:

- Nationaal Influenza Virus Centrum van de Erasmusuniversiteit Rotterdam, Faculteit Geneeskunde, afdeling E.E. 17de verdieping, kamer 26, professor dr. A.D.M.E. Osterhaus, Postbus 1738, 3000 DR Rotterdam
  - Universität Osnabrück, Fachbereich Biologie/Chemie, Forschungsgruppe Gänseökologie, Prof. Dr. Hans-Heiner Bergmann, Barbarastrasse 9, D-49069 Osnabrück, Duitsland. + 0541 969 28 45, e-mail: bergmann@biologie.uni-osnabrueck.de
website: <http://www.gaense.de/aggans/aggans.html> (meldingen van **zwarte halsringen met wit opschrift**).
  - Zentrale für Wasservogelforschung und Feuchtgebietschutz in Deutschland, vertreten durch die Biologische Station im Kreis Wesel e.V., dr. Johan Mooij, Diersfordter Strasse 9, D-46483 Wesel, Duitsland. + 0281 96 025 020, e-mail: Biologische.Station.Wesel@t-online.de Website: <http://home.t-online.de/home/biologische.station.wesel/start.htm> (meldingen van **witte halsringen met zwart opschrift**, tevens van **rode of groene pootringen, zonder opschrift**)
  - Naturschutzbund Deutschland (NABU), NABU-Naturschutzstation e.V., Bahnhofstrasse 15, D-47559 Kranenburg, Duitsland. Website: <http://home.t-online.de/home/Wille.NABU-Naturschutzstation/beringk.htm>.
  - Zentrale für Wasservogelforschung und Feuchtgebietschutz in Deutschland, Universität Potsdam, Prof. Erich Rutschke, Lennestrasse 7a, D-14471 Potsdam, Duitsland, + 0331 967 28 57 (meldingen van **gele halsringen met zwart opschrift**).
-
-